

บทสัมภาษณ์

บทบาทของสถาบันอุดมศึกษา

กับพระราชปณิธานเศรษฐกิจพอเพียง

สุเมธ ตันติเวชกุล

สภามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ความเป็นสาขานั้นไม่ใช่ตามเขา แต่รู้จักเขา รู้เขา รู้เรา รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง
ดังนั้น ต้องรู้จักตัวเราด้วย อย่าสิ้นรากตัวของเราความเป็นไทย สิ่งที่มีค่าของเรา

ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคม การดำเนินชีวิตของคนไทยหลายคนหันมาพึ่งพาอาศัยเทคโนโลยี เงินทุน อุตสาหกรรม และใช้ชีวิตอย่างฟุ้งเฟ้อซึ่งก่อให้เกิดปัญหามากมายในปัจจุบัน ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่คนไทยจะต้องรู้จักตนเอง รู้จักความพอดี พอเพียง ดังกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันที่ 4 ธันวาคม 2517 ความตอนหนึ่งว่า “...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชยว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ว่ามีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราจะยุดดยังยวดได้...”

จากความสำคัญของเรื่องดังกล่าว กองบรรณาธิการ จึงได้เรียนเชิญ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการ มูลนิธิชัยพัฒนา ซึ่งเป็นข้าราชการที่รับใช้เบื้องพระยุคลบาทอย่างใกล้ชิดเพื่อมาถ่ายทอดมุมมองเกี่ยวกับ บทบาทของสถาบันอุดมศึกษากับพระราชปณิธานเศรษฐกิจพอเพียง

ทิศทางการขับเคลื่อนของสถาบันอุดมศึกษาไทยกับการมุ่งเน้นการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศและการยอมรับในระดับสากล

สถาบันอุดมศึกษาของไทยต้องมีการพัฒนาการเรียนการสอนให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล เพราะการศึกษาในระดับอุดมศึกษามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ สถาบันอุดมศึกษาต้องสามารถผลิตกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถตามความต้องการของภาคการผลิตต่าง ๆ ของประเทศ สถาบันอุดมศึกษาไทยสมควรต้องพัฒนามหาวิทยาลัยสู่ความเป็นเลิศและการยอมรับในระดับสากล โดยการดำเนินการต่าง ๆ อาทิ นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ประกอบการเรียนการสอน ค้นคว้าทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติใหม่ ๆ มาสอนในวิชาเรียน แต่ในการนำเทคโนโลยีมาใช้ เราก็ต้องรู้จักเทคโนโลยีนั้น ๆ ให้ดีพอ และใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

การปรับหลักสูตรและการสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอเพื่อให้สอดคล้องกับการขยายตัวและความก้าวหน้าทางวิชาการ สภาพแวดล้อม และปัญหาของสังคมที่เปลี่ยนไป บนพื้นฐานของความเข้าใจตนเอง มีเครือข่ายระหว่างสถาบันอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้และข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน มีคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งชาวไทยและต่างประเทศเป็นผู้สอน มีการค้นคว้าวิจัยวิทยาการด้านต่าง ๆ และมีความร่วมมือด้านวิชาการกับสถาบันการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ การดำเนินการทั้งหลายดังกล่าวจะส่งผลดีต่อการผลิตนักศึกษาให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ สามารถนำความรู้มาพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าทันโลกบนทุนของเราเอง

เมื่อมีการพัฒนาการเรียนการสอนและได้รับการรับรองมาตรฐานจากสถาบันในต่างประเทศจะเอื้อประโยชน์ต่อบัณฑิตที่เดินทางไปศึกษาต่อต่างประเทศทั้งในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก นอกจากนั้นยังนำมาซึ่งความร่วมมือและการสนับสนุนด้านวิชาการอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตามต้องพึงระลึกเสมอว่า ความเป็นสากลนั้นไม่ใช่ตามเขา แต่รู้จักเขา รู้เขา รู้เรา รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง ดังนั้น ต้องรู้จักตัวเราด้วย อย่าลืมรากตัวเอง รากความเป็นไทย สิ่งที่มีค่าของเรา

การพัฒนาเทคโนโลยีในทิศทางของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขอให้เดินตามรอยพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้รับการเทิดพระเกียรติในฐานะ “พระบิดาแห่งเทคโนโลยีไทย” พระองค์ทรงประดิษฐ์เทคโนโลยีที่ใช้แก้ปัญหาของประชาชน ก่อให้เกิดโครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริจำนวนมาก ซึ่งต้องอาศัยเทคโนโลยีหลาย ๆ ด้าน วิธีการที่ท่าจะทรงยึดแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยทรงใช้หลักประหยัด เรียบง่าย ถูกหลักวิชาการ และสามารถนำมาใช้งานได้อย่างกว้างขวางมีคุณภาพสูง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้คำนิยามของ “เทคโนโลยี” ว่า “เทคโนโลยี” คือ การรู้จักนำ (สิ่งต่าง ๆ) มาทำให้เป็นประโยชน์ หรือ “การทำเป็น” ผลงานการประดิษฐ์คิดค้นของพระองค์ เช่น การใช้ฝักตบชวากำจัดน้ำเสีย การปลูกหญ้าแฝก การแก้งัดดิน การทดลองใช้แอลกอฮอล์ผสมน้ำมันเบนซินเป็นแก๊สโซฮอล์ การทดลองใช้น้ำมันปาล์มบริสุทธิ์แทนน้ำมันดีเซล เรียกว่า “น้ำมันไบโอดีเซลสูตรสกัดจากน้ำมันปาล์ม” การทำฝนหลวง เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีเครื่องจักรกลอื่น ๆ ที่ทรงประดิษฐ์ โดยทรงเลือก

เทคโนโลยีแบบง่าย ๆ ที่สามารถใช้ได้ง่าย พัฒนาจากภูมิปัญญาไทย มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพสกนิกร และช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อมซึ่งอาศัยวัสดุในประเทศมาใช้ในการประดิษฐ์ เน้นความง่ายในการใช้งาน การซ่อมบำรุงและราคาไม่แพง เครื่องจักรกลที่ทรงประสิทธิภาพ เช่น เครื่องสีข้าวใช้กำลังคน เครื่องนวดข้าวใช้กำลังคน เครื่องตะบันน้ำ กังหันน้ำสูบน้ำแบบทุ่นลอย เครื่องสูบน้ำกังหันน้ำแบบเพลานอนและเพลาดิ่ง เครื่องสูบน้ำพลังน้ำไหล เครื่องไฟฟ้าพลังน้ำขนาดเล็ก กังหันน้ำชัยพัฒนา เป็นต้น

การพัฒนาเทคโนโลยีสามารถทำได้โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการพึ่งตนเอง ส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้นของคนไทย โดยคำนึงถึงการพัฒนาจากภูมิปัญญาไทยในเบื้องต้น ใช้วิธีการที่ถูกหลักวิชาการแต่มีราคาถูก ประหยัด เรียบง่าย ได้คุณภาพสูง สามารถนำไปใช้งานได้อย่างกว้างขวาง หลักการของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีความรอบรู้ รอบคอบ เหตุผล ภูมิคุ้มกัน อยู่ด้วย ดังนั้น ถ้าหากว่ามีความจำเป็นจะต้องใช้เทคโนโลยีเพียงใด เศรษฐกิจพอเพียงก็ไม่เคยปฏิเสธ ประเด็นอยู่ที่ว่าควรจะใช้เทคโนโลยีอย่างไร ถึงวาระที่ใครควรจะใช้แค่ไหน อย่างไร ไม่ใช่ทุกคนไปกระโดดขึ้นรถแทรกเตอร์หมด ส่วนไหนต้องใช้ควาย ส่วนไหนต้องใช้แทรกเตอร์ มันมีเหตุผล จะใช้เทคโนโลยีอะไร ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ความคุ้มค่า และเหตุผล และความสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมนั้น

บทบาทสถาบันอุดมศึกษากับการพัฒนาฐานรากความเป็นไทย

ขณะนี้ประเทศไทยขาดฐานรากที่มั่นคงในการพัฒนาสังคมไทย ที่สำคัญคือ รากความเป็นไทย วิถีชีวิตแบบไทยที่เรียบง่าย ธรรมดาเดินสายกลาง แต่สังคมไทยทุกวันนี้วิถีชีวิตเดินตามตะวันตก เพราะกิเลสตัณหาเราเข้าสู่การพัฒนาโดยไม่คำนึงถึงฐานราก ในที่สุดก็อาจจะนำไปสู่หายนะ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงรับสั่งว่า “ก่อนที่จะสร้างบ้านนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ฐานราก หมายถึงเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือน ฐานรากต้องวางให้มั่นคง บ้านขนาดใหญ่ก็ต้องวางฐานรากให้สอดคล้องกับน้ำหนักที่จะต้องแบกรับ” พระองค์จึงพระราชทานหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีฐานความคิดคือความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน เพราะฉะนั้นประเทศไทยต้องเลือกวิถีทางชีวิตให้พอเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตของตัวเองในเชิงเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและความรู้ นอกจากนั้นจะทำอะไรก็ตาม ต้องยึด “ภูมิสังคม” ก็ต้องยึดถือความสอดคล้องกับภูมิศาสตร์ และลักษณะของผู้คนแต่ละแห่ง ซึ่งไม่เหมือนกัน ยึดหลัก เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา และยึดความรู้ รัก สามัคคี

สถาบันอุดมศึกษาควรมีบทบาทในการพัฒนาฐานรากดังกล่าวให้แก่สังคม โดยถ่ายทอด ปลุกฝังความรู้ความเข้าใจในหลักเศรษฐกิจพอเพียง หลักภูมิสังคม หลักเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ความรู้ รัก สามัคคี ให้แก่นักศึกษา สอนให้คิดเป็น เข้าใจในหลักเหตุผล มีความคิดในเชิงสร้างสรรค์ บนพื้นฐานของศีลธรรมและการพัฒนาจิตใจควบคู่กันไป การพัฒนาการศึกษา ต้องมุ่งไปสู่การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อทำให้เกิดสติปัญญา ความรอบรู้ และศีลธรรม อันจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมและประเทศดำรงอยู่ได้อย่าง เข้มแข็งและพอเพียง ต้องทำความเข้าใจว่า โลกาวัดนี้ไม่ใช่สิ่งเราจะต้องเดินตาม แต่เป็น ปรากฏการณ์ เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ระบบการศึกษา ครูอาจารย์ หรือปัญญาชนก็ต้องพิจารณา ตัวเอง ว่าสภาพเราเป็นแบบนี้ เราจะทำเผชิญอย่างไร ต้องมีความเป็นตัวของตัวเอง มีความ กล้าพอ อย่าตามคนอื่น อย่าตามโลกอย่างขาดความยั้งคิด ขาดสติและปัญญา ต้องอยู่ เผชิญ โลกอย่างรู้ทันโลก

บทบาทของสถาบันอุดมศึกษากับการพัฒนางานวิจัยและสร้างองค์ความรู้ ด้านเศรษฐกิจพอเพียง

การวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ใหม่ ปัจจุบัน มีแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจำนวนมากที่สามารถนำมาใช้ในการทำวิจัย งานวิจัย ที่สำคัญ คือการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาประเทศ ในทุกด้านและทุกระดับของภาคสังคม รวมทั้งใช้เป็นข้อเสนอในการดำเนินชีวิตของบุคคล สถาบันอุดมศึกษาควรกำหนดงานวิจัยในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อให้ผลการวิจัยสามารถนำไปสู่การทำให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน คนไทยมีคุณธรรม มีความรู้ เศรษฐกิจมีคุณภาพเสถียรภาพและเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากร ธรรมชาติยั่งยืนและอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่ง ประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารจัดการหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษา

สถาบันการศึกษาสามารถดำเนินการบริหารสถาบันการศึกษาในด้านต่าง ๆ โดยใช้ หลักเศรษฐกิจพอเพียง บรรจุหลักเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรการศึกษา โดยมีเรื่อง ต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่น การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต การพัฒนา

ประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาชุมชนด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นฐานของหลักเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการองค์การตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาการเมือง การปกครอง และบริหารประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น นอกจากนี้แล้วควรมีการจัดการเรียนรู้เพิ่มเติมของนักศึกษา อาทิ การสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียง ในวิชาที่เกี่ยวข้อง การประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษานอกห้องเรียน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา

การพัฒนาระบบการศึกษาไทยบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง ควรมุ่งไปสู่การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการความรู้ ทั้งเนื้อหาวิธีการแหล่งเรียนรู้ และผู้รู้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องภายใต้กระแสของโลกาภิวัตน์ การกำหนดนโยบายหรือกลยุทธ์ในการบริหารจัดการของสถาบันการศึกษา ให้ใช้หลักเหตุผลในการกำหนด โดยพิจารณาถึงภารกิจ หน้าที่และจุดมุ่งหมายของสถาบันการศึกษา และความต้องการของผู้ศึกษา การจัดทำแผนงานใช้หลักพอประมาณ โดยการประเมินศักยภาพของสถาบันการศึกษาให้ทราบจุดแข็ง จุดอ่อนก่อนที่จะตัดสินใจกำหนดโครงการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การบริหารงานบุคคล ใช้บุคลากรให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ความสนใจ ความถนัด ซึ่งจะทำให้บุคลากรปฏิบัติงานได้เต็มขีดความสามารถและมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น หากสถาบันการศึกษาจะสร้างอาคารใหม่สักหลัง ทำอย่างไรจะใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้พลังงานให้น้อยที่สุด พึ่งพิงธรรมชาติให้มากที่สุด

ใช้หลักเรื่องภูมิคุ้มกัน โดยในการบริหารจัดการให้ยึดหลักการมุ่งมั่นทำในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงที่จะเกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติงาน และต้องมีความพร้อมในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา การบริหารการเงินให้ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้จ่ายเงินอย่างมีเหตุผลมุ่งให้เกิดประโยชน์สูงสุด จัดลำดับความสำคัญของงาน และจัดสรรงบประมาณให้อย่างเพียงพอเหมาะสมกับความจำเป็น การบริหารจัดการอยู่ภายใต้เงื่อนไขของเศรษฐกิจพอเพียง คือ บุคลากรมีความรู้ คุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต และความเพียร ซึ่งจะทำให้การปฏิบัติงานของสถาบันการศึกษาประสบความสำเร็จ

แนวทางการสอนนักศึกษาให้รู้จักใช้ชีวิตและสำเร็จการศึกษาออกไปประกอบวิชาชีพ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การสอนเรื่องให้รู้จักชีวิต ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ต้องมีกระบวนการที่จะปลูกฝังอบรมบ่มเพาะตั้งแต่เด็ก เริ่มจากที่บ้าน ต่อด้วยที่โรงเรียนผ่านการสอนและกิจกรรม เช่น เกมรางวัลความดี ที่เด็กจะได้รับลูกแก้วเมื่อทำความดี จะมีการแข่งขันสะสมลูกแก้ว เด็กจะถูกฝึกทำดีโดยไม่รู้ตัว หรือ ก็พารักบี้ สอนให้รู้จักการควบคุมจิตใจ รู้จักกฎกติกา ต้องคิดวางแผนตลอดเวลา วิเคราะห์คู่ต่อสู้ หาจุดแข็ง จุดอ่อน ให้อยู่ภัย การจัดการ การทำงาน เป็นทีม วางคนให้เหมาะกับงาน ก็พาแต่ละอย่างต้องพัฒนาทั้งร่างกาย และจิตใจ นอกจากนั้นสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ต้องเอื้อ ครูอาจารย์ต้องเป็นตัวอย่าง ผู้ใหญ่ในสังคมต้องเป็นตัวอย่าง

สำหรับสถาบันอุดมศึกษาต้องสอนให้นักศึกษาคำนึงถึงความพอประมาณในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ สามารถควบคุมกิเลสตัณหาให้อยู่ในความพอดี มีการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล ไม่ใช่อารมณ์ ฝึกให้มีการมองไปข้างหน้าและเตรียมตัวให้พร้อมรับกับความผันผวนของเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างรู้เท่าทัน รวมถึงการแสวงหาความรู้ เพื่อให้เกิดความรอบรู้ในด้านต่าง ๆ และในการทำสิ่งใดก็ตาม ให้มีความรอบคอบและระมัดระวัง ใช้สติปัญญาในการทำงานและการดำเนินชีวิต และต้องสามารถประสานงานและร่วมทำงานกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่นมั่นคง ซึ่งจะทำให้งานประสบความสำเร็จ หากการศึกษาสอนให้รู้จักคิด ให้คนมีสติ และปัญญา มีขีดความสามารถที่จะมองทะลุ แสดงว่าสถาบันการศึกษาแห่งนั้นได้ติดอาวุธทางปัญญาให้นักศึกษาสามารถไปใช้ชีวิตที่ประสบความสำเร็จได้

นอกจากนั้น ต้องสอนให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม มีความอดทนขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ สุจริต ไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้อื่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว

